

A theatrical production scene featuring several performers in grey jumpsuits with red and blue accents. They are holding hammers and shouting, suggesting a scene of intense action or protest. The background is dark with ornate, arched architectural elements. The overall mood is dramatic and chaotic.

Опера-антиутопія GAZ

Лесь Курбас, Георг Кайзер, Павло Тичина, Богдан
Хмельницький та 990 кг уламків розбитого піаніно

NOVA OPERA - формація молодих українських митців, яка створює сучасні опери та музично-театральні перформанси. У рамках програми грантів міжнародної співпраці Culture Bridges артисти переосмислили творчий доробок реформатора українського театру Леся Курбаса, і разом з режисеркою Вірляною Ткач створили оперу-антиутопію **GAZ**, прем'єра якої відбувалась в київському театрі ім. Франка в червні 2019. Композитори Ілля Разумейко та Роман Григорів розповідають про створення проекту від ідеї до представлення на міжнародному фестивалі сучасного музичного театру **Musiktheatertage Wien** у Відні.

Концептуально ідея проекту народилась восени 2018 року в американській театральній режисерки з українським корінням Вірляни Ткач, яка вже кілька десятиліть досліджує життя та творчість засновника експериментального театру Леся Курбаса. Вона була куратором величезної виставки у Мистецькому Арсеналі «Курбас: Нові світи», де ми і познайомилися. Це була грандіозна подія – за сто років ніхто не робив подібне. Вірляна запропонувала нам зробити реконструкцію одного елемента із постановки Курбаса «Газ» - вибуху. Це вистава-легенда з авангардною музикою за однойменним твором німецького письменника експресіоніста Георга Кайзера, реалізована у 1923 році в театрі «Березіль». Ця драма була дуже популярною і ставилася всюди від України до Південної Америки, а потім відійшла у забуття з цілою генерацією драматургів-експресіоністів. Партитур не лишилося, все що збереглося - це відгуки глядачів, тому ми надихались цим міфом авангардного театру, який існував в Україні в 20-ті роки минулого сторіччя і був згодом знищений сталінською тоталітарною машиною. Так ми потрапили в проект, а потім з цього одного елемента виросла повноцінна опера-антиутопія.

Роман Григорів
композитор

“

Композитори Роман Григорів та Ілля Разумейко почали питати мене про музику, яка звучала у постановці «Газ» у «Березолі». Дізнавшись, що оригінальна музика була втрачена, вони запропонували написати свою. Це й стало відправною точкою нового міжнародного проекту. Розуміючи, що в нашій опері солісти не будуть просто стояти і співати, я вирішила виступити режисером, для сценографії ми покликали мого співкуратора виставки про Курбаса Вальдемарта Ключко, а поставити хореографію запросили відомого хореографа з Відня Симона Майєра.

Опера-антиутопія GAZ – це творення великої синтетичної оперної форми на перетині постдраматичного та інструментального театру. Творці сполучили перформативні практики з досвідом авангардної та електронної музики в жанрі «composed theater». Дія опери GAZ вибудовується навколо історії про вибух на футуристичній фабриці, що колись продукувала енергію для всього індустріального суспільства. Центральним образом художньої реальності є препароване піаніно – колишній пульт індустріального гіганта, який поєднував живе і техногенне в одній системі.

Ілля Разумейко
композитор

Це образ антиутопічного суспільства, яке народжується, розвивається і зрештою гине або переходить у якусь іншу фазу. П'єса Кайзера - експресіоністичний твір про вибух на заводі, який, за сюжетом, стається у майбутньому, через сто років, тобто це п'єса про наш час і вона дійсно актуальна. Газ - це така фантастична речовина, від якої залежить все суспільство, в сучасному світі це може бути метафорою електроенергії чи мереж, які нас поєднують.

Піаніно відіграє багатофункціональну роль у опері - це і газ-пульт і музичний інструмент, на якому ми граємо. Відносини цього піаніно і акторів, конфлікт машини і людини - наскрізна лінія всієї вистави. Коли відбувається вибух, робітники заводу розбивають піаніно.

Опера складається з трьох дій без антракту загальною тривалістю близько години і 15 хвилин. У виставі звучать чотири мови: українська, англійська, німецька та італійська та використано кілька джерел: оригінальний текст із п'єси Георга Кайзера; тексти, написані Вірляною Ткач; та творчість відомого українського поета Павла Тичини - маловідомий вірш 1921 року «Весна іде, весна до мене промовляє» та більш пізня поезія «Партія веде!».

На сцені задіяно шість вокалістів, які виконують роль працівників заводу, а також залучені композитори: Ілля Разумейко в ролі інженера грає на фортепіано, а Роман Григорів, який є і режисером, і диригентом оркестру, грає сина мільярдера (власника заводу), який віддає все своїм робітникам і, власне, пробує більш по-людськи до них ставитися. Команда NOVA OPERA підсилена оркестром (віолончель, ударні інструменти, труба,) і загалом на сцені 15 артистів.

Ілля Разумейко
композитор

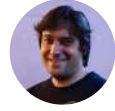
Musiktheatertage Wien - єдиний міжнародний фестиваль сучасного музичного театру у Відні, де я проживаю вже шість років і нещодавно закінчив консерваторію. Фестиваль продовжує практики сучасних форматів оперних театрів, незалежних продюсерських колективів та міжнародних музичних фестивалів в Австрії та позиціонує себе як шоукейс нових прогресивних музично-драматичних творів. Ми звернулися до них з пропозицією представити там GAZ ще у процесі створення вистави.

Австрійську прем'єру опери у Відні в рамках двостороннього Року культури Україна-Австрія 2019 організаційно та фінансово підтримала нова державна

установа [Український інститут](#), яка представляє українську культуру у світі та формує позитивний імідж України за кордоном.

Ми познайомились з австрійським хореографом, у минулому солістом Віденської опери Симоном Майером на фестивалі Porto Franko у 2018 і потім запросили його попрацювати з класичними вокалістами нашої опери. Оскільки це історія про працівників на фабриці, то важливі рухи і пластика людини, що перетворюється на машину.

Ми вперше працювали з [Національним академічним драматичним театром імені Івана Франка](#), який став локацією для української прем'єри. Нам також допомагали з продюсуванням та організаційними питаннями івент-агенція [«Інші»](#). Крім того, до співфінансування долучився [Український культурний фонд](#).

Роман Григорів
композитор

Ілля Разумейко
композитор

Вистава починається з процесу вибору піаніно. Кожен інструмент ми особисто обираємо, він має бути у хорошому стані, оскільки на ньому потрібно грати всю оперу. Так ми навчились розбиратися в старих марках і зрозуміли, що найкраще нам підходить модель, яку ми умовно називаємо «Богдан Хмельницький» через величезний портрет гетьмана, вирізьблений на корпусі. Лімітована версія була випущена в кінці 50-х років до 300-річчя Переяславської ради. Це дуже масивна «Україна»: на 15 см вище звичайного піаніно і важить 260 кілограм. Його ми використовували на прем'єрі у Києві.

До Відня ми везли піаніно з України як театральні декорації. Це складна процедура оформлення на митниці, яка полягає в тому, що ти маєш повернути ту саму вагу, яку вивозиш. Тому після вистави ми збирали уламки розбитого піаніно і пакували їх у мішки, щоб повернути машиною до Києва 990 кг. Десь на польсько-українському кордоні воно зникло і машина до нас приїхала без піаніно. Ми маємо теорію, що водій авто - насправді концептуальний художник, який потім зробив з розбитого інструмента арт-інсталяцію.

У грудні 2019 року відбувалися три вистави GAZ у нью-йоркському експериментальному театрі та всесвітньо відомому культурному закладі **La Mama**. Yara Arts Group, керівником якої є режисерка опери GAZ Вірляна Ткач, взяли на себе організацію перформансу та пошуки фінансування. Оскільки Yara мають власну студію при LaMama, це надало можливість проводити репетиції та показати оперу без оплати оренди. GAZ отримав хорошу театральну критику у Нью-Йорку.

Ілля Разумейко
композитор

Ми сподіваємося, що вистава зробила свій внесок у ревіталізацію творчого спадку Леся Курбаса, і в цьому звісно заслуга Вірляни Ткач, яка вже багато років над цим працює. Ім'я режисера у всіх на слуху, у центрі столиці стоїть пам'ятник йому, проте чим саме він займався іноді не знають навіть самі театрали. Це своєрідний триб'ют творчості Курбаса і демонстрація українській та закордонній аудиторіям, що український театр може бути сучасним і він власне був таким ще 100 років тому на рівні з Францією та Росією. Крім того, ми прагнули стимулювати інтерес місцевих арт-критиків та музикознавців, а також міжнародних партнерів до теми експериментального театру 20-х років та нової української опери.

Valentia Landar

NOVA OPERA продовжує європейську традицію показу опери в кіно. Кіноверсію антиутопії GAZ, створену незалежним інтернет-каналом **BeTV**, було показано на великому екрані в грудні минулого року в кінотеатрі «Київська Русь». Фільм готовий до прокату за кордоном і дає можливість гастролювати з виставою у хорошій якості, але з мінімальними витратами. Документальна стрічка ще доробляється та потребує фінансування для завершення, щоб її можна було представити на кінофестивалях.

Ми вже працюємо над наступним великим проектом разом з нашим партнером **Musiktheatertage Wien** та австрійським продюсером Георгом Штекером і отримали підтримку від House of Europe. Ми представимо його в Мистецькому Арсеналі наступного сезону, а потім у Відні.

Фестиваль **Opera Days Rotterdam**, де ми раніше показували нашу оперу-реквієм **IYOV** [прім. за створення IYOV у 2020 році авторський колектив формації Nova Opera був нагороджений Шевченківською премією], зацікавився проектом ще на початку його створення і одразу включив його у свою програму на 2022-2026 роки.

Роман Григорів
композитор

Фото: Валерія Ландар